

Budapesti Levéltári Mozaikok

2025/8. szám

DOI: [10.56045/BLM.2025.08](https://doi.org/10.56045/BLM.2025.08)

ISSN: 2939-6921

URL: <https://leveltarimozaikok.bparchiv.hu/2025/07/18/leveltari-mozaikok-115/>

BIRÓ AURÉL

Magyarok a Francia Idegenlégióban *Melchner Károly életútja*

Melchner Károly életútja újabb példa arra, miért választották magyarok az idegenlégiós szolgálatot. Hányatott gyermekkorát követően a második világháborút fiatal felnőttként élte meg, majd szovjet fogságból kiszabadulva hazájának búcsút intett, hogy Nyugaton kezdjen új életet. A nyughatatlan lelkű Melchner Károly az irányt az idegenlégió felé vitte. A kiképzést követően a forrongó Madagaszkáron vetették be. Leszerelést követően valószínűleg a honvágy miatt költözött haza, azonban légiós múltja miatt nehezen tudott munkát találni. S amikor az élete végre kezdett volna egyenesbe jönni, tragikus körülmények között, fiatalon elhunyt.

Kulcsszavak: *Francia Idegenlégió, Algéria, Marokkó, Madagaszkár, Réunion*

Miért tartották vonzó választási lehetőségnek egykor magyar fiatalok, hogy a Francia Idegenlégióban szolgáljanak? Mennyiben változtathatta meg az életük későbbi szakaszát – ha túléltek a háborút? Láttunk és olvashattunk néhány példát, így a fiatalon, 1947-ben Vietnámban hősi halált halt [Horváth Béláét](#) és az 1955-ben Nyugatról illegálisan hazatérő [Kun Lászlóét](#). A korábbiakban ismertetett légiósoktól eltérően Melchner Károly története abban volt más, hogy ő Indokína helyett Madagaszkáron szolgált, Nyugatról pedig legálisan tért haza. Életének a tragédiája a hazatérése után évekkel később következett be.

Az idegenlégióban töltött idejéről is inkább az általa vagy a társai által róla készült fényképek beszélnek, ezek alapján próbáltuk a légiós szolgálatának a helyszíneit időrendben összeállítani. Melchner Károly madagaszkári szolgálata azért érdekes epizód életében, – noha a sziget ugyan eltörpült a többi ázsiai és afrikai francia gyarmat mellett, – mivel Indokína mellett itt is felkelés zajlott. Eltérően a többi gyarmati háborútól, a madagaszkári függetlenségi mozgalom leverése nem tartott sokáig, ezért a hazai sajtó, a tudományos publikációk is mérsékelt figyelmet fordítottak rá. Melchner Károly légiós életének ezen szakaszán keresztül az idegenlégiósok mindennapjai mellett a gyarmati háborúk kevésbé ismert fejezetébe is bepillantást nyerhetünk.

Melchner Károly felmenői

Melchner Károly apja, Melchner Bernard (Bernát vagy Bernád) 1891. április 4-én született Lukácsfaluban,¹ izraelita vallású, négy gimnáziumi osztályt végzett. Anyja Kritznér² Márta szudétanémet vidéken, Strimicében (Striemitz) született³ 1894. december 31-én, római katolikus vallású. 1916. július 29-én áttért az izraelita felekezetre.⁴ Bernárddal feltehetően 1916-ban a férfi szülőhelyén, Szamoslukácsiban köthették meg a polgári vagy felekezeti esküvőjüket. Első gyermekük, Ella 1916. október 14-én született (izraelita felekezetű), míg Károly 1919-ben. Kritznér Márta 1920. június 29-én hunyt el Csehszlovákiában, Brűx-ben,⁵ TBC-ben.⁶

Melchner Károly élete az idegenlégió előtt

Melchner Károly 1919. január 30-án született Brűx-ben, vagyontalan kispolgári családban, lakott Most-ban (Maňlicherova 10/891.).⁷ Édesanyja korai halálát követően Maria Pnovsky

¹ Lukácsfalu, a 20. század elejétől Szamoslukács (Szatmár vármegye), ma Lucăcești (Románia, Máramaros megye).

² Korábban Grötzner, majd Grützner, Krützner, csehül Kricner.

³ Ma Strimice, Csehország.

⁴ Születési anyakönyv. Kritznér Márta.

<http://vademecum.soalitomerice.cz/vademecum/permalink?xid=09ddd7cea03b9b8d:4e496e4e:12216bae987:-6c50&scan=5f53e9f1e87749c6820a340142fe6ffc> (Utolsó letöltés ideje: 2025. június 26.)

⁵ Ma Most, Csehország.

⁶ Családi állapota: „Eltartott” Illetősége: Lukácsfalu, Szatmár vármegye. Most-i halálozási anyakönyv. 265/1920. Melchner Márta.

<https://vademecum.soalitomerice.cz/vademecum/permalink?xid=09ddd7cea03b9b8d:4e496e4e:12216bae987:-6c61&scan=946ab359fd2f4324a16f0eb38a90b784> (Utolsó letöltés ideje: 2025. június 26.)

⁷ State Regional Archives Litomerice State District Archives Most Czech Republic (Státní oblastní archiv v Litoměřicích Státní okresní archiv Most). A dokumentumban ez állt: „1.B osztály, ötosztályos települési fiúiskola Most, 1925–1926-os tanév. Név: Karel Melchner, született 1919. január 30-án, vallása izraelita, szülőváros: Most,

(Kritzner, az anya testvére) és annak férje, Josef Pňovský bányász lettek a nevelőszülei. Károly (Karel Melchner néven) 1925-ben még Mostban kezdte az első elemi osztályt. A bizonyítványából kiderült, hogy anyja elhunyt miatt, és mivel apja hollétéről semmit nem tudtak, Károly gyámja ekkor az említett nagybácsi, Josef Pňovský volt Mostban.

Károlyt az apai ági rokonok 1926. szeptember 29-én⁸ Erdélybe vitték, – 1940-ig Szatmárnémetiben nevelkedett –, ahol folytatta az iskolát. Itt a magyar mellett románul is megtanult. Az alapfokú tanulmányok mellett a két gimnáziumi osztályt is ott végezhette el, de az ezt követő évekről szinte alig tudunk róla valamit. Talán 1935–1936 körül már Melchner Sándor vívómester Szatmárnémeti⁹ iskolájába járhatott, ahol elsajátította a vívás alapjait.¹⁰

1. kép. Melchner Károly öltönyös igazolványképe 1940–1941 körül.
(Kőhegyi Anikó családi iratai)

1940–1941 körül költözhetett Budapestre, a nevét időközben Máraira változtató apjánál¹¹ vagy más rokonoknál lakhatott (1. kép). 1943-ban Budapesten önálló lakást keresett, egy álláskereső hirdetés szerint a „fiatal házaspár” [Sz. Juliannára gondolt, aki csak élettársa volt] házmesterséget szeretett volna vállalni. Ekkor a VIII. Gyulay Pál u. 12. 2/7. szám alatt élt.¹²

Melchner Károly 1944. december 6-án Budapesten munkaszolgálatos lett. Az sem zárható ki, hogy mint „polgári személyt” katonai kiképzésre vitték el Németországba. A folyamatosan Nyugat irányába visszavonuló német (és magyar) alakulatokat elhagyva megszökött. Így került 1945 márciusában szovjet fogságba, először Hajmáskérre a

Csehország. Az új lakhely: Lukácsfalv [ma Szamoslukácsi], Románia.” Köszönet a Most-i Levéltárnak (a Mosti Általános Fiúiskola 1925/1926-os személyi íve) és Markéta Macháčová levéltárosnak a segítségért és kollégámnak, Málík Zoltánnak a fordításért.

⁸ State Regional Archives Litomerice State District Archives Most Czech Republic (Státní oblastní archiv v Litoměřicích Státní okresní archiv Most).

⁹ Románul: Satu Mare, román népnyelvben Sătmar, németül: Sathmar, héberül és jiddisül סאַטמאַר (Szákmer illetve Szátmer).

¹⁰ Kard a gyermekek kezében. Szabadsajtó, 1937. január 8. 8. p.

¹¹ Melchner Bernád nyug. főnyilvántartó 1933-ban magyarosította nevét. Az erről szóló hivatalos értesítésben római katolikusként tüntették fel. Budapesti Közlöny, 1933. október 13.

¹² Friss Ujság, 1943. március 28. 11. p. (Álláskereső férfiak-rovat)

gyűjtőtáborba, majd ezután 1945. október 10-ig Focsányban (Focșani, Románia) raboskodott.
13

2. kép. Melchner Károly légiós fotója 1946-ban. (Francia Nagykövetség)

A Francia Idegenlégióban Strasbourg-tól Észak-Afrikáig

Melchner Károly romániai fogságát követően Nyugatra vette az irányt és 1945. október végén jelentkezett Strasbourgban az idegenlégióba. Onnan Marseille-be¹⁴ vitték (Charles Melchner lett a neve), majd a Földközi-tengeren keresztül, Oran¹⁵ városát elhagyva 1946. június 6-án érkezett meg a légió központjába, az algériai Sidi-Bel-Abbès-be.¹⁶ A belépését követően fénykép készült róla (2. kép)¹⁷ és azonosítószámot is kapott: 29.879. Valószínűleg, ahogy minden jelentkező, ő is átesett orvosi vizsgálatokon és megkapta a trópusi betegségek elleni szükséges oltásokat. A kiképzése Saida-ban zajlott (Északkelet-Algéria), ahonnan édesapjának (ekkor már Márai Bernát, lakhelye V. ker. Személynök u. 25. 6/3.¹⁸) egy képeslapot akart küldeni, amelyen a saidai légiós laktanya (3. kép) látható. Melchner Károly 1946. június 6. és

¹³ MNL OL XIX-J-1-q-138064/1945. 77. doboz, 667–670. p.

¹⁴ A Szent Miklós erőd (Fort Saint Nicolas) alsó részében az idegenlégió kaszárnyája volt. Lindner-Pálfy 1982. 91. p.

¹⁵ A várost a 10. század elején alapították arab kereskedők. 1509-ben a spanyolok hódították meg, 1708–1732 között ismét arab, majd újra spanyol kézen volt 1792-ig. Őket 1831-ben a franciák váltották fel, akik a városba az idegenlégió számos alakulatát költöztették be. Máté 1971. 87–91. p.

¹⁶ Az idegenlégiót először 1845-ben irányították a városba. A laktanyájuk bejáratánál az építési évszám: 1842–1845–1860. Az egykori *Maison Du Legionnaire* (Légiósok Klubhelyisége) falára azt írták: „A légió a mi hazánk”. A légióba jelentkezőknek a következő feltételeknek kellett megfelelniük: 18 és 40 év közötti életkor, 1,55 méternél magasabb termet, kifogástalan egészségi állapot. Amikor viszont sürgősen katonára volt szükség, akkor ettől kissé eltértek. Sokszor még a 17. életévet sem várták meg. A légiónak a településen 130 vendéglője és kocsmája volt. A légiónak 1962-ben kellett a várost elhagynia. Máté 1971. 95–96. p.

¹⁷ A fotót Kőhegyi Anikó a Francia Nagykövetségen keresztül a Francia Idegenlégiótól kapta.

¹⁸ Az édesapja ekkor nyugalmazott alezredes, 1945-től a Honvédelmi Minisztérium állandó igazoló bizottságának alelnöke volt. Magyar Országos Tudósító. 1947. november 18.

1947. június 4. között Algériában számos magyarral (4. kép) szolgált, akik közül többekkel barátságot kötött.

3. kép. A saidai légiós laktanya bejárata. A fotó hátoldalán felirat olvasható: „Monsieur Márai Bernát. Budapest V. ker. Személynök u. 25. VI/3. Exp. Leg. Melchner Charles. Matricule: 39.210. C.C.B.I. Saida-Algerie. Afrique du Nord. Hát Íme! Apám jó.”
(Kőhegyi Anikó családi iratai)

Melchner Károlyt azért nem vezényelték Indokínába (ahova egyébként nem volt kötelező menni), mert más francia gyarmaton is függetlenségi háború zajlott.¹⁹

4. kép. Három légiós 1946-ban a saidai városháza előtt álló idegenlégiós katonák emlékműve (Hôtel de Ville de le Monument) előtt, középen Melchner Károly.
(Kőhegyi Anikó családi iratai)

¹⁹ Köszönet Peter-nek. ForeignLegion.info – French Foreign Legion information website.

Madagaszkár – Réunion

Melchner Károly kiképzését és beosztását követően 1947. június 4-én Madagaszkárra indult a 4. idegenlégiós könnyűdandár (4ème DBLE) 2. zászlóaljhoz (2ème Bataillon). Az indokínai háborúval egy időben, Madagaszkáron 1947. március végén felkelés tört ki a francia gyarmati uralom ellen. A II. világháború befejezése után Madagaszkáron azonnal megalakult „Demokrata Mozgalom Madagaszkár Újjászületéséért” elnevezésű szervezet az 1946-os novemberi választásokon a szavazatok háromnegyedét szerezte meg, és ezzel tulajdonképpen alkotmányos módon lehetőséget teremtett a demokratikus átalakulásra és a gyarmati rendszer fokozott korlátozására. A franciák ezt nem nézték jó szemmel, és a választási eredményeket megsemmisítették. A választási csalást követően a szigetországban lázadás robbant ki, amelyben több mint 90 ezer ember vesztette életét. Az elhunytak közel 90 százaléka azonban nem közvetlenül a harcokban esett el, hanem a kezeletlen betegségekben, az orvosok, gyógyszerek hiányának következtében halt meg. A lázadást a francia csapatok 1947 nyarára elfojtották.²⁰ A felkelést talán meg lehetett volna előzni, de az illetékes katonai és polgári szervek – a hozzájuk eljutott jelzések ellenére – nem vették komolyan a feszültségeket. A megmozdulások leverése utáni megtorlásokban nagyon sok malgast (madagaszkárit) börtönöztek be egyszerű gyanúsítás alapján, sőt, gyakran még anélkül is.²¹ A francia hatóságok a szabadságharcosok ellen ejtőernyősöket vetettek be, városokat, falvakat romboltak le.²² 1947 december végén a tananarivei katonai bíróság ítéletet hirdetett egy 75 fős felkelő csoport bűnperében. A vádlottak közül a bíróság tíz embert halálra ítélt, köztük Samuel Rakotondrabat, a felkelők vezetőjét. Ezenkívül tíz embert életfogytiglani kényszermunkára, tizenhetet 5-20 évig terjedő fegyházra, 23-at pedig várfogságra ítélték. A vádlottak közül hármat mentettek fel.²³

Melchner Károly 1947. június 28-án hajóval érkezett meg a forrongó Madagaszkárra (5a–b. kép.).

²⁰ Köteles Pál: A tananarivoi pör. *Fáklya*. 1948. október 17. 7. p.

²¹ Kun 2000. 131–134. p.

²² Madagaszkár. *Békés Megyei Népújság*, 1961. március 8. 2. p.

²³ Halálra ítélték tíz madagaszkári felkelőt. Magyar Távirati Iroda. 1947. december 25.

5a. kép. Hajótérkép. Út Madagaskárra és Réunionra. (Kálló Zoltán rajza)

1947 augusztusában a sziget közepén elterülő vidéki településen, Foryohana vagy Foryokana (ilyen településsel nem találkoztunk, talán Fihaonana) egy népgyűlés és egy díszfelvonulás elevenedik meg előttünk (6. kép). A háttérben helyenként kiégett házakat látunk, valószínűleg a lázadás leveréséről tanúskodnak. Melchner Károly a sziget közepén a fővárostól délre elterülő Ambositra-ban is szolgált 1948. április 30. és 1949 között. Amikor Melchner 1948 nyarán a helyi légiós táborban őrseget adott, kitört a korlát és kiesett az őrtoronyból. Talán nagy baj nem történt, de az elképzelhető, hogy egy rövid időre a laktanyában maradt, és az őrszolgálat alól is felmenthették. Melchnerrel a laktanyában szolgált együtt a magyar Horváth Ferenc is. Az idegenlégiós szolgálat egyik legszomorúbb pillanata az 1948-ban a harcokban elesett Deák I. szakaszvezető temetése, akit katolikus szertartás szerint a helyi temetőben helyeztek örök nyugalomra.

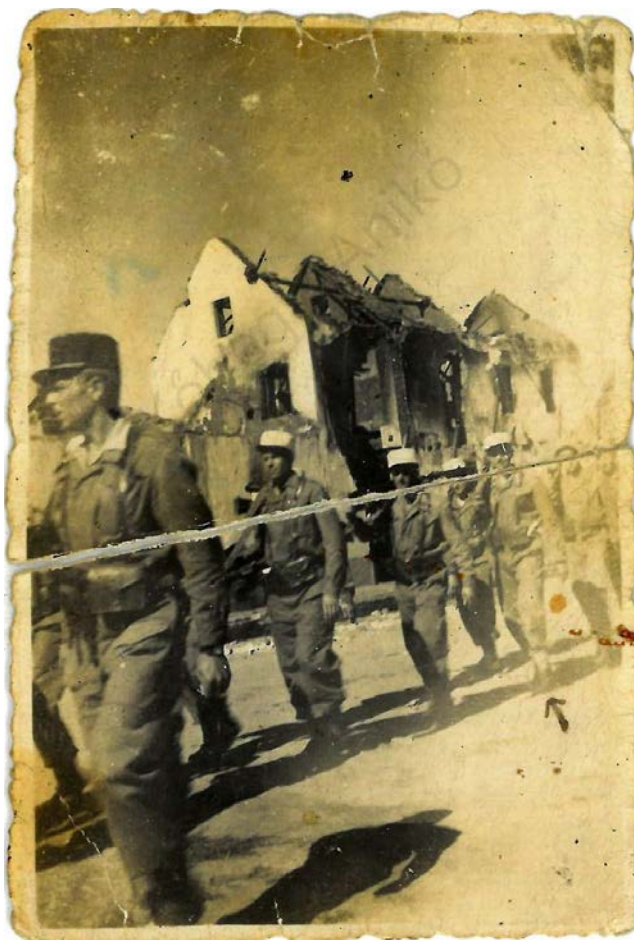

5b. kép. Madagaszkar térképe. (Randrianasolo L. R. – Randrianasolo D., 2014, belső borító)

Melchner Károly idegenlégiós évei alatt több helyen megfordult, kimenője alatt megfigyelte a helyi szokásokat, vagy a számára érdekes épületeket. Feltételezzük, hogy 1948-ból a helyi katolikus körmeneten is jelen volt, ahol a papok mellett a hívek egy Szűz Mária-szobrot vittek a vállukon. Továbbá meglátogatta a helyi vásárt, megtekintette a lándzsatáncot, vasárnapi sétát tett a helyi sétakertben, legyalogolt a Szűz Mária Szeplőtelen Szíve katedrális mellett, és felkereste az egyik keresztutat, amely Antsirabe és Tananarive felé ágazott el. Melchner Károly szabadidejében társaival 1948. június 20-án „kisméretű” nílusi krokodilokra (7. kép) is vadászott. A légiósok a gyarmatokat végiglátogató Ralph Monclar (Raoul Charles Magrin-Vernerey) tábornokot²⁴ a tiszteletére rendezett fegyverfogással (8. kép) várták a helyi

²⁴ 1892. február 7-én született Budapesten, Magrin Károly Raoul néven, törvénytelen, római katolikus vallású, Az anyja Anne Magrin francia nevelőnő volt, hajadon, a franciaországi Dompneből származott. Keresztapja Magrin Antal konzuli titkár volt, keresztanyja Magrin Constantia (konstantinápolyi lakosok), Bundala János káplán

légióstáborba. Monclar mellett, Pierre Périn őrnagy, Dubos százados, illetve hátul Mesteri zászlós, Vock szakaszvezető és a tábornok szárnysegédje látható.

6. kép. Díszfelvonulás Foryohana-n 1947 augusztusában. Elöl fekete sapkában B. őrmester, mögötte a negyedik, nyíllal megjelölve Melchner Károly.
(Kőhegyi Anikó családi iratai)

keresztelte. Anyai nagyszülei Martial Antoine Magrin és Marie Élise Vernerey. BFL XV.20.2 Digitalizált mikrofilmek. Egyházi anyakönyvek. A281. Keresztelés. Józsefváros [Szent József Plébánia]. 373/1892. Elsajátította a német, az olasz és a magyar nyelv alapjait, 6 éves korában Franciaországba küldték, ahol kezdetben a jezsuitáknál tanult. 1912 októberében felvételizett a Saint-Cyr Katonai Akadémiára. A frissen avatott hadnagy 1914. július 30-án fejezte be tanulmányait az akadémián. Hamarosan az I. világháborúban találta magát, a háború végéig összesen hétszer sebesült meg, ugyanakkor külföldi kitüntetések mellett megkapta a Becsületrendet, és 11 alkalommal részesült a francia Hadikereszt kitüntetésben, amivel a kiemelkedő egyéni bátorságot jutalmazták a francia hadseregben. 1938 januárjában vette át a Francia Idegenlégió kiképzőzászlóaljának parancsnokságát az algériai Saida-ban. A II. világháborúban De Gaulle-hoz való csatlakozás mellett kötelezte el magát. 1948-ban kinevezték az Idegenlégió felügyelőjének, a következő két év folyamán az Idegenlégió összes alakulatát személyesen meglátogatta Afrikától Indokínáig, miközben komoly erőfeszítéseket tett annak érdekében, hogy az alakulat tagjai fel legyenek készítve a modern háborúban való részvételre. 1949-ben megkapta a Becsületrend nagykereszt méltóságát, 1950-ben pedig a vezérőrnagyi kinevezését. Két amerikai kitüntetést is kapott: az Ezüst csillagot (Silver Star) és a Legion of Meritet. 1952 májusában megkapta a Hadiérmét, a legmagasabb francia katonai kitüntetést. A több mint félszáz – francia, brit, amerikai, belga, norvég, lengyel, román, koreai, kambodzsai, marokkói – katonai kitüntetéssel jutalmazták. 1964. június 3-án hunyt el Párizsban. Bene 2019. 78–96. p.

7. kép. A folyóban álló Melchner Károly, kezében egy kisebb krokodil, mellette és mögötte helyi gyerekek. Isoaka, 1948-ban.
(Kőhegyi Anikó családi iratai)

A légiósokat kivezényelték a Madagaszkártól keletre fekvő szintén francia gyarmat, Réunion szigetre,²⁵ méghozzá Saint-Denis városba, ahol 1948. július 14-én az idegenlégiósok díszmenettel emlékeztek meg a francia forradalom emléknapjára.²⁶ Az ünnepségen részt vett a Melchner egysége is. Az eredetileg Tananarive-ben tartott ünnepséget a nagyon meleg idő miatt lemondták és áttették Réunion szigetre.²⁷

²⁵ 1638 óta a franciák birtoka, kezdetben a szigetet Mascarin néven említették, később a Bourbon-sziget nevet kapta, 1665-től gyarmatosították. Ekkor alapították az első településeket, köztük pl. Saint-Denis (1669), amely 1738-ban lett a sziget központja. A sziget mai elnevezését 1793-ban kapta, de rövid ideig, I. Napóleon (1804–1814, 1815) uralkodása alatt 1801-től Île de Bonaparte, majd 1810 után Île de Bourbon néven emlegették, majd 1848-tól ismét Réunion. 1810–1814 között angol birtok volt. A szigetet 1946-ban Franciaország tengerentúli tartományává nyilvánították. A lakosság 86 százaléka római katolikus vallású. Mező 2006. 109–138. p.

²⁶ A Bastille-napi ünnepségbe a légio csak 1939-től kapcsolódott be. A felvonulásukat az utászok vezetik, akik egyedül viselhetnek szakállt és a puská helyett fejszét hordanak. Jordan 2006. 98. p.

²⁷ Kőhegyi Anikó családi iratai.

8. kép. Fegyverfogás Monclar tábornok tiszteletére 1948-ban, Ambositra. A tábornok mellett Périn parancsnok, Dubos százados, valamint Mesteri zászlós, Vock szakaszvezető és a tábornok szárnysegédje. (Kőhegyi Anikó családi iratai, online lásd: [Foreign Legion in Madagascar 1947–1951](#))

Melchner Károlyt 1948. október 13-án már Antsirabe-ben, majd Ambohimandra városban találjuk. Itt 1948. december 24. és 1949. február 28. között a helyi kórházban és szanatóriumban lábadozott. Miután innen kiengedték, valószínűleg szabadsága alatt felkereste Tananarive, röviden Tana (ma Antananarivo a neve, amely Madagaszkár fővárosa) városát. A gyönyörű fekvésű településen, a hegytetőn áll az egykori 18. századi Királynő Palotája (9. kép), kápolnája (*Palais de La Régine, Rova of chapel*), a kertje, valamint az igazságügyi épülete (*Palais de Justice d'Ambatondrafandrana*²⁸), amelyet körbejárt. Melchner Károly 1949. február 28. és 1949. március között egy újabb sérülés miatt kórházba került. Ekkor román barátja, Vasile Mihaila meglátogatta és együtt töltötték el városban a szabadidejüket, nem hagyhatták ki a Madagaszkárra jellemző *pousse-pousse*-t²⁹ (10. kép). Szabadidején a légiós társaival elutazott Sahasinaka-ra, a sziget keleti részén fekvő településre, a Fitovinany régió Manakara körzetében, amely Manakarától 42 km-re északnyugatra található. A Faraony folyó és a

²⁸ Az Ambatondrafandránáról (Rafandrana kövéről), Tana 17. századi uralkodóiról elnevezett bírósági épületet John Parret tervezte 1881-ben egy olyan kő helyére, amelyen az ősi királyok igazságot szolgáltattak. A palota II. Ranavalona királynő uralkodása alatt, 1872-től az igazságszolgáltatás helyeként szolgált. A sötét gránit épület a görög templomok stílusában épült, homlokzata tökével, 16 dór stílusú oszloppal támasztva, amelyek a 18. századi Imerinász 16 királyságát reprezentálják, amelyet Andrianampoinimerina 1794-ben egyesített. A fő oromfalon az Imerinai Királyság igazságszolgáltatásának vésett jelei láthatók. Megfigyeljük az RM kezdőbetűjét Madagaszkár királysága, a koronát a Fitsarana szóval, ami igazságot jelent. Két lándzsa keresztezi egymást, a büntetés szimbólumaként, amely akkoriban akár halál is lehetett. Igazságügyi Palota. https://fr.wikipedia.org/wiki/Palais_de_Justice_d%27Ambatondrafandrana (Utolsó letöltés ideje: 2025. június 26.).

²⁹ A *pousse-pousse* (riksa) Madagaszkáron is az emberek szállítására szolgál, különösen Antsirabe-ban, amely madagaszkári *pousse-pousse* fővárosa. De használják még Toamasina-ban (Tamatave) is. A vontatott riksa egy olyan ember által hajtott közlekedési mód, amellyel a futó kétkerekű kocsit húz, amelyben egy vagy két ember ül.

Fangorinana folyók mellett fekvő város jelentőségét emellett az 1926 és 1936 között épült, 230 méter hosszú és 40 méter magas vasúti kő viadukt adja, amely a Fianarantsoa-Côte Est vasútvonal keretében összeköti a várost Fianarantsoával és Manakarával (11. kép).³⁰

9. kép. Melchner Károly (jobbra), mellette barátja Roger Cornier, háttérben a Tananarive-i Királynő Palotája 1949. február 28-án. (Kőhegyi Anikó családi iratai, online lásd: [Foreign Legion in Madagascar 1947–1951](#))

10. kép. A pousse-pousse-ban (riksha) ülő Vasile Mihaila Tananarive-ben 1949. február 28-án. (Kőhegyi Anikó családi iratai, online lásd: [Foreign Legion in Madagascar 1947–1951](#))

³⁰ Sahasinaka viadukt. <https://www.setec.fr/en/rehabilitation-of-existing-structures-the-exemplary-construction-of-the-sahasinaka-viaduct-in-madagascar/> (Utolsó letöltés ideje: 2025. június 26.)

1948–1949 táján (pontos dátum nem ismert) Melchner a légiós egységével Antoeiran a hegyekben járőrözött. Melchner Károly számára a madagaszkári szolgálat 1949 nyarán ért véget. Egysége 1949. június 18-án Tananarive-ből induló Tamatave-be (Toamasaina) érkező vonattal ért a kikötőbe. Hajójuk Madagaszkárt elhagyva az Indiai-óceánon északi irányban haladt tovább. 1949 augusztusában elhaladtak Dzibuti mellett, majd tovább a Vörös-tengeren, Egyiptomnál a Szuezi csatornán, Port Said-nál. Végül a Földközi-tengeren keresztül az algériai Orannál, kötöttek ki 1949. augusztus 10-én, ahol Melchner Károly szabadságot kapott.

11. kép. Három légiós a Sahasinaka-i vasúti viadukt előtt 1949 körül.
(Kőhegyi Anikó családi iratai)

Észak-Afrika

Melchnert Algéria után 1949. november 11-én Marokkóba küldték. Melchner Károly Fezben³¹ francia barátjával, Marcel Decoche-val 1949 végén tartózkodott. Közben Fezben 1950. január 6-án kórházba került, ahol két magyar a putnoki Lajos I. és a jakabszállási Berente I. látogatta meg. Melchner hamarosan megfordult Rabat és a hozzácsatolt Salé városában is. 1950-ben részt vett a Camerone³² ünnep alkalmára tartott fegyvertisztelgésen és díszmeneten (12–13. kép). Az eseményen Raymond Francis Duval (1894. szeptember 19. –1955. augusztus 22.) tábornok és Maréchale Lyautey³³ is jelen volt.

³¹ Fez vagy Fès (Fes), város Marokkóban, az ország harmadik legnagyobb városa. A Középső-Atlasz nyugati peremén, 410 m tengerszint feletti magasságon fekszik. A várost II. Idris alapította 808-ban a környék szétszórt településeiből. A 11. században alakult ki a mai Óváros, amelynek szélén jött létre a Mellah, vagyis a zsidónegyed. Évszázadokon keresztül az ország szellemi, kulturális és vallási központja, 1912-ig a királyság fővárosa volt. Az idegenlégióra utal a Féstől délre húzódó P21-es útvonalnál található Legionnaire alagút. Gaudie 2006. 57–58. p. és Bereznay 2006. 165. p.

³² Az idegenlégió legnagyobb ünnepe. Egy 1863. április 30-ai mexikói (Camarón) csatában 62 légiós és 3 tiszt bevette magát egy udvarházba, majd a többszöri megadási felszólítás ellenére, étlen-szomjan az utolsó emberig védték azt 2000 mexikói ellen. A harc alatt 300 mexikói vesztette életét. Először 1906-ban emlékeztek meg az eseményről, majd 1931-től hivatalosabbá tették. Jordan 2006. 29–35., 98. p., Parker 2000. 23–31.; p. Horváth 2024.

³³ 1862. január 5–1953. február 9., a Francia Vöröskereszt elnöke és a Casablancái Vöröskereszt alapítója. Grand Officier de la Légion d'Honneur kitüntetést kapott.

12. kép. Tisztelgés a Camerone ünnepi megemlékezésen Rabatban (Salé), 1950. április 30-án. Melchner Károly a középső fától balra áll amerikai mintájú öltönyben, fején a légios képi. A fénykép hátulján írás: „Fête de Camerone 30. april 1950. Maison de convalescence.” Magyarul: „A Camerone-i csata ünnepe 1950. április 30. Rehabilitációs ház M[adame de] Lyautey, Salé (Rabat). Emlék az idegenlégióból.” Lukács Anikó fordítása.
(Kőhegyi Anikó családi iratai)

Melchner Károly 1950-ben az egyik utolsó észak-afrikai állomáshelye Casablanca³⁴ volt, majd elhagyva Marokkót, 1950. július 20-án megint az algériai Sidi-Bel-Abbès-be tartózkodott.

³⁴ Város Marokkó nyugati részén, az Atlanti-óceán partján. A város Marokkó gazdasági fővárosa, itt található az ország fő kikötője és haditengerészeti központja. A mai várostól nyugatra 7–8. században jött létre Anfa nevű település. 1068-ban az Almorávidák hódították meg. A 14. században, a Merinida dinasztia uralma idején Anfa kikötőjének fontossága megnőtt. A 15. század elején a város ismét független államot alkotott. 1468-ban a portugálok elpusztították a várost, majd 1515-ben erődöt építettek Anfa romjain. A körülötte kinőtt várost Casablanca néven emlegették, ami portugálul „fehér házat” jelentett. 1580 és 1640 közt a területet Spanyolország uralta, majd ismét portugál kézbe került. A portugálok 1755-ben hagyták el. A franciák 1907-től gyarmatosították. Bereznay 1996. 110–111. p.

13. kép. Tisztelgés a Camerone napon, Rabat (Salé), 1950. április 30-án. A fénykép hátulján írás: „Egy emlék a légióban szolgált időmre. Április 30. 1950. Cameron(e) ünnep alkalmából való fegyvertisztelgés és díszmenet szemle. Maréchale Lyautey és General Duval. Salé (Rabat), Maison de repas. Maroc. [magyarul: Étkezési Ház]...”
(Kőhegyi Anikó családi iratai)

Vissza Franciaországba

Melchner 1950. augusztus 5-én elhagyta Sidi-Bel-Abbès-t, Oran kikötőjén keresztül útnak indították Franciaországba, Marseille-be. Feltehetően ezután kb. három hónapos szabadságát töltötte. Az „öreg”, leszerelés előtt álló légiósok a Saint Jean erődben³⁵ (14. kép) töltötték utolsó napjaikat. Ezután Melchner egy ideig Párizs elővárosában tartózkodott,³⁶ a 158. avenue de la Republique, Fontenay-sous-Bois-ben³⁷ lakott. Első osztályú légiós (1951. január 5-től, amit elérhettek, valószínűleg 1950. január 5.) volt, törzsőrmester, elnyerte a jó katonai szolgálat és viselkedési bizonyítványt. Ez feljogosította arra, hogy kérvényezze a francia állampolgárságot és a tartózkodási engedélyt. Az előbbihez még az idegenlégióban a francia nyelvet is elsajátította. 1950. október végéig, a leszerelését követően (15. kép) még a szabadságát töltötte Franciaországban.³⁸

³⁵ Itt először a 12. században építettek várat a jeruzsálemi Szent János rend szerzetesei. Később XIV. Lajos építtetett új erődöt. A 18. században a francia hadseregé lett az erőd, majd az idegenlégió toborzóirodája kapott itt helyet. Lindner-Pálfy 1982. 88. p.

³⁶ Párizstól keletre. Pálfy 1987. Párizs és környéke térkép.

³⁷ Pálfy 1978. Térképek 2–3. p. Közelben van a légiónak a lakóháza: Fort de Nogent, Boulevard du 25 août 1944, 94120 Fontenay-sous-Bois.

³⁸ Kőhegyi Anikó családi iratai.

14. kép. Marseille kikötője, öböl, Saint Jean erőd és a katedrális. Képeslap, hátulján írás: „A nyíllal megjelölt helyen lakom, az az a hírhedt „Fort Saint Jean” erőd, légiós laktanya, utoljára látom! Emlék Marseille-ből. 1950. aug. 11. Károly.” (Kőhegyi Anikó családi iratai)

Hazatérés

Hazatérésének időpontja és körülményei ismeretlenek, valószínűleg 1950 novemberében érkezett vissza hazájába. 1950. augusztus 5-én szerelt le az idegenlégiótól, és 1951. március 17-én már ellenőrzési szemlén kellett megjelennie a XIII. kerületi Katonai Parancsnokságon. Azt nem tudjuk, hogy hivatalos papírokkal tért-e haza. Valószínűleg mégis ez állhat a valósághoz közel, hiszen semmilyen eljárás nem folyt ellene tiltott határátlépés címén. Ez csak akkor volt lehetséges, ha az 1950-ben hozott amnesztiarendeleettel³⁹ tért haza. Itthon idegenlégiós ilyen háttérrel nehezen kapott munkát. Ekkor Újpesten élt (Rózsa utca 57.) Sz. Juliannával, és a XIII. kerületi Mintakészítő Vállalatnál, mint mintakészítő asztalos dolgozott, majd Vácon oktatónak jelentkezett. Az 1951. augusztus 31-ei *Szabad Ifjúság* azt írta, hogy Melchner Károly oktatónak jelentkezett a váci öntőipari iskolába, ahová az Általános Gépipari Központ küldte, de a munkát idegenlégiós háttére miatt nem ő kapta meg.⁴⁰ 1953-tól rövid ideig a IV. Kerületi Tanács VB Házkezelési Igazgatóságánál dolgozott, majd családot alapított. 1952-ben ugyan feleségül vette korábbi élettársát Sz. Juliannát, de házasságuk megromlott és már 1953 nyarától együtt élt Morgenstern Magdolnával. Ebből a kapcsolatból két gyermek született Budapesten. A kisebbik, Anna (ma Kőhegyi Anikó) 1955. szeptember 27-én, lakhelyük először a IV. kerület Humhál

³⁹ Az 1950. évi 9. és 48. számú törvényerejű rendelet alapján. *Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye I.* 1950. 51–53. és 147. p.

⁴⁰ Miért kerülnek ki gyenge munkaerők a Váci Öntőipari Iskolából? *Szabad Ifjúság*. 1951. augusztus 31. 3. p.

László (ma Illek Vince) utcában, majd a IV. kerület Lipták Lajos (ma Szekfü Gyula) u. 19. szám alatt volt.⁴¹

15. kép. Melchner Károly 1950-es leszerelése előtt, Marseille. (Kőhegyi Anikó családi iratai)

Furcsa vagy rejtélyes halál

Melchner Károly (a családi emlékezet szerint) az 1956-os forradalomban nem vett részt. Csak alkalmi munkája volt (lovaskocsi hajtó), miközben a családját is el kellett tartania. Nem tudni, milyen körülmények között, de 1956. november 11-én bekerült az újpesti rendőrség állományába, ahol egy hónapig polgárőrként tevékenykedett. 1957. január 1-jén rendőr őrszemesként, szakaszvezetői beosztásban a IV. kerületi Rendőrkapitányságra került. 1957. január 5-én éjjel halt meg Budapesten,⁴² miután az Újpesti vasúti hídnál két polgárőr társával őrszemszolgálatot teljesített és ekkor az ugyanitt szolgálatot teljesítő IV. ker. I. sz.-beli karhatalmista honvéd főhadnagy pisztolya az úttestre esett, amely véletlenül elsült. Mivel a halál körüli visszaemlékezések elég zavarosak, ezért az akkori jelentések, jegyzőkönyvek, szakvélemények, tanúvallomások és hivatalos feljegyzések alapján próbáltuk az esetet rekonstruálni. A Budapesti Helyőrségi Katonai Ügyészség szerint az említett napon hajnali egykor egy főhadnagy agyonlőtte Melchner Károlyt. Az elhunytat a Szvetanai utcai bonctani intézetbe vitték. A BM Budapesti Főkapitányság Központi Ügyelete még aznap felvette a halottszemle jegyzőkönyvet. A golyó a jobb mellbimbó alatt ment be és hátul a jobb hátlapockán távozott. A kihallgatás során a megnevezett főhadnagy elmondta, hogy

⁴¹ Kőhegyi Anikó családi iratai.

⁴² BFL XXXIII.1.a Állami anyakönyvek. IV. kerületi hagyatéki anyakönyvek. 73./1957. Melchner Károly.

többedmagával éjszakai őrszolgálatra voltak beosztva és a járőr útjuk az újpesti vasúti összekötő híd és környéke volt. Nulla órakor az őrbundájába helyezett „TT” gyártmányú pisztolya az őrbundából kicsúszott, ami a földre esett és az ütődés következtében elsült, s amelynek lövedéke a vele szemben álló Melchner Károly testébe hatolt. A sérültet egy arra járó rendőrségi járművel bevitték a Róbert Károly úti Honvédkórházba, de már a gépkocsiban életét vesztette. A főhadnagy az eset után felvette a pisztolyt a földről és mivel nem tudta, hogy az ő fegyvere sült el, ezért annak szárnyát hátrahúzta. Akkor vette észre, hogy abból az üres hüvely kiugrott. A pisztolya még ekkor is biztosítva volt, majd azt a parancsnokságon elvették tőle. Az áldozatnál A.U.-I. 716949. sz. személyi igazolvány, R.11432. sz. szolgálati pisztoly, szolgálati géppisztoly, egy-egy kerek karóra feketeszínű szíjjal, bőr cigaretta szelence, tarka zsebkendő és bőrnek látszó levéltárca (benne 1 forint és 40 fillér) volt. A holttestet az Igazságügyi Orvostani Intézetbe szállították. A jegyzőkönyvet a Karhatalmi Ezred 1. század Komp utcai laktanyájában vették fel. Ebben az említett főhadnagy előadta, hogy az újpesti vasúti összekötő híd újpesti hídfőjénél az említett napon együtt teljesített szolgálatot az áldozattal és két további társával (polgárőrként megnevezve őket). Hirtelen lövést hallottak, majd N. M. főhadnagy szerint Melchner Károly kijelentette, hogy: *„Segítsetek rajtam, meglőttem magamat a géppisztollyal”*, majd megingott és eldőlt a főhadnaggyal szemben kb. két lépésre. A főhadnagy hozzálépett és lehajolt hozzá, ekkor vette észre, hogy egy pisztoly hever a földön. Odahajolt, hogy felvegye a földön lévő fegyvert és akkor jött rá, hogy a saját pisztolya hiányzott, amit a bundájában, a derékszíj felett tartott. Egy ideig nem tudták még a lövés eredetét, ezért hamar fedezéket kerestek. A főhadnagy még a Váci út Duna felőli oldalára is átment, de semmit sem tapasztalt, majd a másik társa odaért hozzá, aki megvizsgálta a főhadnagy pisztolyát. Ekkor jelezte a főhadnagynak, hogy a pisztolya csövében még benne volt az üres hüvely. A főhadnagy ekkor jött rá, hogy az ő 7.62-es kaliberű fegyvere sült el. Szücs József polgárőr azt mondta, hogy a lövést követően a főhadnagy megnézte a pisztolyát, majd kijelentette, hogy: *„az én pisztolyom sült el, nem tudom hogyan történt, hiszen biztosítva volt”*. Vásárhelyi Tibor főhadnagy megemléltette, hogy a jelzett időpontban két társával kb. 5-6 méter távolságban beszélgettek az említett személyektől, amikor a lövést meghallották. Hallotta az áldozat segélykiáltását és annak földre rogyását is, illetve megpillantotta a földön heverő pisztolyt is. Hajnal 4 órakor véralkohol vizsgálatot vettek N. M. rendőrtől, mert saját bevallása szerint előtte este 20 órakor megivott 3 dl liter bort. A jegyzőkönyv szerint az elkövető vérében már nem találtak alkohol fogyasztására utaló jelet, az érlökések száma szapora volt.⁴³ Az esetről a HM Fegyverzeti Csoportfőnökség 1957. január 17-én szakvéleményt készített. Ebben megállapították, hogy a főhadnagy fegyvere helytelenül volt biztosítva. Alapból nem lett volna szabad a fegyvernek elsülnie. N. M. főhadnagyról kiderült, hogy *„konkrét katonai kiképzést a korábbi időben nem kapott”*, de már 1956. október 23-tól önként részt vállalt a forradalmárok elleni akciókban, akit bátor és harcias kommunistának jellemeztek. Az nem derült ki, hogy a halálesetet követően kapott-e komolyabb büntetést N. M. főhadnagy, de már 1958-tól a BM-ben dolgozott mint rendőrnagy főhadnagy és tartótiszt. Az ügyről az áldozat lánya csak 1992-ben kapott a Belügyminisztériumtól némi információt és néhány hivatalos dokumentumot.

Melchner Károly temetése 1957. január 12-én volt az újpesti Megyeri temetőben katonai pompa nélkül. A temetés után 1957. március 30-án kihirdették a hagyatékátadó végzést. Ebben

⁴³ ÁBTL 2.8.1. 9520. N. M. személyi anyaga. B.XVII.72/1957. Véralkohol vizsgálati jegyzőkönyv és vélemény. 98/1957.

felsorolták a konyhabútorokat, szobabútorokat és a békekölcsönök kötvényszámainak.⁴⁴ Az 1958-ban nyitott BRFK Politikai Osztálya dossziéja szerint Melchner Károly újpesti „ellenforradalmár” volt, vagyis nem szimpatizált a kommunista diktatúrával.⁴⁵

Levéltári források

Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL)

2.8.1. 9520. N. M. személyi anyaga.

3.1.5. O-16795/1. és 138. Újpesti ellenforradalmárok.

Budapest Főváros Levéltára (BFL)

BFL XV.20.2 Digitalizált mikrofilmek. Egyházi anyakönyvek.

BFL XXV.208.b Budapesti Állami Közjegyzők Újpesten működő irodájának iratai.

BFL XXXIII.1.a Állami anyakönyvek.

Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL)

XIX-J-1-q-138064/1945.

State Regional Archives Litomerice State District Archives Most Czech Republic (Státní oblastní archiv v Litoměřicích Státní okresní archiv Most)

Nyomtatott források

Békés Megyei Népújság 1961

Budapesti Közlöny 1933

Fáklya 1948

Friss Újság 1943

Magyar Országos Tudósító 1947

Magyar Távirati Iroda 1947

Szabad Ifjúság 1951

Szabadsajtó 1937

Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1. Budapest, 1950.

Egyéb forrás

Kőhegyi Anikó családi iratai

Felhasznált irodalom

⁴⁴ BFL XXV.208.b Budapesti Állami Közjegyzők Újpesten működő irodájának iratai. 10108/1957.

⁴⁵ ÁBTL 3.1.5. O-16795/1. és 138. Újpesti ellenforradalmárok.

Bene 2019	Bene Krisztián: Egy lovagias lázadó. Raoul Magrin-Vernerey katonai pályafutása a Mediterráneum vonzásában. <i>Aetas</i> 34, (2019) 1. sz. 78–96. p.
Bereznay 1996	Bereznay István: <i>Marokkó</i> . Budapest, 1996.
Gauldie 2006	Gauldie, Robin: <i>Marokkó</i> . Budapest, 2006.
Jordan 2006	Jordan, David: <i>Francia Idegenlégió. 1831-től napjainkig</i> . Budapest, 2006.
Kun 2000	Kun Tibor. A madagaszkári felkelés (1947). <i>Klió</i> . 2000/1. 131–134. p.
Lindner–Pálffy 1982	Lindner László – Pálffy József: <i>Provance és a francia Riviéra</i> . Budapest, 1982.
Máté 1971	Máté György: <i>Algéria</i> . Budapest, 1971.
Mező 2006	Mező Szilveszter: <i>Óceánba pottyant édenkert. Réunion története és földrajza</i> . Budapest, 2006.
Pálffy 1978	Pálffy József: <i>Franciaország</i> . Budapest, 1978.
Pálffy 1987	Pálffy József: <i>Párizs</i> . Budapest, 1987.
Parker 2000	Parker, John: <i>Idegenlégió. A világ legdurvább haderejének szenzációs története</i> . Budapest, 2000.
Randrianasolo L. R. –
Randrianasolo D. 2014	Randrianasolo Lalarison Richard – Randrianasolo Daniella: <i>Madagaszkár útikalauz</i> . Budapest, 2014.

Online oldalak

ForeignLegion.info – Foreign Legion information website

Horváth 2024.

Horváth Gábor: *A camerone-i ütközet – a Francia Idegenlégió napja*.
<https://www.gyorisalon.hu/news/18788/102/A-camerone-i-%C3%BCtk%C3%B6zet-a-Francia-Idegenl%C3%A9gi%C3%B3-napja> (Letöltés ideje: 2024. június 26.)

Impresszum
Budapesti Levéltári Mozaikok

A kiadó neve: Budapest Főváros Levéltára
A kiadó székhelye: 1139 Budapest, Teve u. 3–5.
Felelős kiadó: Dr. Kenyeres István főigazgató

Főszerkesztő: Dr. Simon Katalin
Szerkesztőség: Fazekasné Dr. Toma Katalin, Dr. Fehér Csaba, Dr. Garami Erika, Dr. Ternovác Bálint, Dr. V.
László Zsófia, Tóth Gergely (technika- és honlapfelelős)

A szerkesztőség elérhetősége: 1139 Budapest, Teve utca 3–5.; 1554 Budapest, Pf. 41.
e-mail: mozaikok@bparchiv.hu